مجمل جغرافيا

ابتدائی مکتبلرده اوقنو ایچون روسچه، وترکچه جغرافیالردن
بالانتخاب ترتیب وترجمه ایتلدی.

ناشری:

صباح کتبخانه‌سی

КАЗАНЬ.
Типо-литографія Императорскаго Университета.
1910.

§ ۱ – جغرافیا وآنك مشهور قسملری

جغرافیا یرنك احوالندن بحث قیلغان بر علمدر. جغرافیا کلمه‌سی عربچه، یا ایسه ترکچه یاکه تاتارچه توگلدر. اصلده یونانچه اولوب (یه‌آ) هم (غرافی) دیگان ایکی سوزدن جیولمشدر. (یه آ) ارض یعنی یر معناسنده (غرافی) کتابت یعنی یازو معناسنده‌در، حاصلی (کتابت ارض) دیمك اولور.

جغرافیا بیك الوغ علم بولدقندن بونی بر نیچه قسملرگه آیروب بیان قیلمشلردر. مشهور قسملری: جغرافیای ریاضی، جغرافیای طبیعی، جغرافیای سیاسی، جغرافیای تاریخی، جغرافیای دینی وغیرلردر.

جغرافیای ریاضی: یرنك شکلندن، زورلغندن، حرکتندن وسیاره‌گه یعنی قویاش آی ویولدزلرغه بولغان مسافه‌سندن، سیاره‌نك دخی اوزندن بحث قیلور.

جغرافیای طبیعی: یریوزنده بولغان انسانلردن، حیوانلردن، طاغلر واورمانلر کبی نرسه‌لردن، الحاصل آدملر طرفندن یاصالماینچه بولغان نرسه‌لرنك احوالندن بحث قیلور.

جغرافیای سیاسی: پادشاهلقلردن وپادشاهلرنك اداره وقوّتلرندن

قصه‌سی آدملر طرفندن یاصالمش نرسه‌لردن بحث قیلور. بوڭا دخی (جغرافیای پولیتیقی) دیورلر.

جغرافیای تاریخی: بر مملکتده یاکه بتون ارضده الك زمانده بولغان قوملرنڭ احوالندن بحث قیلور.

جغرافیای دینی: یریوزنده یاشاغان انسانلرنڭ دین ومذهبلرندن بحث ایته‌ر. بو کتابده ریاضی وتاریخی جغرافیالردن هیچده بحث ایتلمیوب قالغانلرندن بلمك لازم بولغان قدر معلومات کیتورلمشدر.

§ ٢ — جغرافیانڭ فائده‌سی

بر کشی‌گه، اوزینڭ خانه‌سنده نیلر وخانه‌سی نی روشده بولدقینی بلمك نه قدر لازم‌ایسه یاشادیقی یرینڭ‌احوالینی بلمك‌ده شول درجه‌ده لازم‌در. آدم هرنه قدر بای واوزون عمرلی بولسه‌ده بتون یر یوزین یوروب کوزی ایله‌گنه کوروب بلووی محال بولدقی حالده، جغرافیانی تحصیل ایله، یوروب کورگاندن نیچه کرّه آرتق بلمکی ممکن‌در هم کوب کمسه‌لر بلمکده‌درلر.

§ ٣ — یرنڭ نی اولدقی؟

بز دیدکمز طاش، طوپراق، قم، صوکبیلردن جیولمش برنرسه‌درکه بونی عربچه ارض دیورلر. حکیم‌لرنڭ دیدکینه کوره یرطوب کبی یومری بر نرسه اولوب قویاش تیراسنده ایلانمکده‌در.

یرنڭ دورتدن اوچ الوشینی صو قابلاغان، برالوشی‌گنه قوری‌در. بونی (قره) دیوب تعبیر ایته‌لر. قره وصولارغه بیك‌کوب تورلی اسملر بیرلمشدر، جمله‌سی آلنده (تعریفات جغرافیا) بحثنده بیان ایتلورلر.

قطعات = قطعه‌لر

§ ٤ — خریطه — کرۂ مصنعه — کرۂ مسطحه‌لر بیانی

حکیم‌لر یرنڭ اوستینی بشکه بولمشلردر. آنلر: آوروپا، آزیا آفریقا آمریقا، آؤستراليادر. بونلرنڭ هر برام‌برامینه (قطعه) دیورلر، هر بر قطعه‌نی آیرم ایتوب کاغدلرگه پلانلرین توشرمشلردر. آنلرنی (خریطه) دیورلر.

یرنڭ دخی بتون شکلین، اوستنده بولغان قره وصولارنی بارچه‌سین کورسانکان شار شکلنده بیك فائده‌لی قوراللر باردرکه آنگا (کرۂ مصنعه) دیورلر. کرۂ مصنعه قالایدن یا ایسه آغاچدن بیك یاخشیلاب آیاق اوستنده ایتوب هم اورتاسندن اورچق ایله قویوب، ایلانه طورغان صورتده قیلوب یاصالغان بولادر. آنڭ اوستنده قطعه‌لر هرقایوسی هم جغرافیای ریاضی‌غه متعلق بیك کوب صزقلر کورساتلمش بولادر.

بعضا یرنڭ کره‌سی یعنی یومری کورنشی کاغدکه‌ده توشرلگان بولادر لکن بو وقتده شارنڭ ایکی یاغی ایکی توگاراك برله کورساتلمش بولا، بونی (کرۂ مسطحه) دیوب ایته‌لر. آلده‌غی صحیفه‌ده کرۂ مصنعه ایله کرۂ مسطحه‌نڭ صورتلری کورساتلمشدر.

كرۀ مصنعه ياخود غلابوص صورتى

کرهٔ مسطحه

۵§ — جهات اصلیه

یر اوزرنده بولغان مملکت‌لرنی، یا ایسه مشهور نرسه‌لرنڭ قایسی یاقده بولدقینی کورسانمك هم یاخشیلاب آڭلامق ایچون آیروچه برنڭ دورت طرفینی بلمك لازمدر. بونی جهات اصلیه دیورلر، آنلر:

شرق، غرب، شمال، جنوب‌در. قویاش چغا طورغان یاقنی شرق، قویاش باتا طورغان یاقنی غرب، قارانغی تون یاغین شمال، توشلك یاغینی جنوب دیوب ایته‌لر.

یا ایسه بو طریقه ممکن: مثلا برکمسه قویاش‌نڭ‌چقدقی طرفغه‌قاراسه شونڭ آرقا طرفی غرب، اوڭ طرفی جنوب، صول طرفی شمال اولور.

جهات اصلیه‌نی کورسانگان شکل بودر

مذکور دورت طرفنڭ آراسنده ینه بر قدر جهتلر باردرکه آنلرنی (جهات فرعیه) دیوب ایته‌لر، آنلردن بعضیلری اوشبو شکلده کورسانلدی.

٦§ — جهت تعیین ایتمك وخریطه‌لره قارامق اصولی

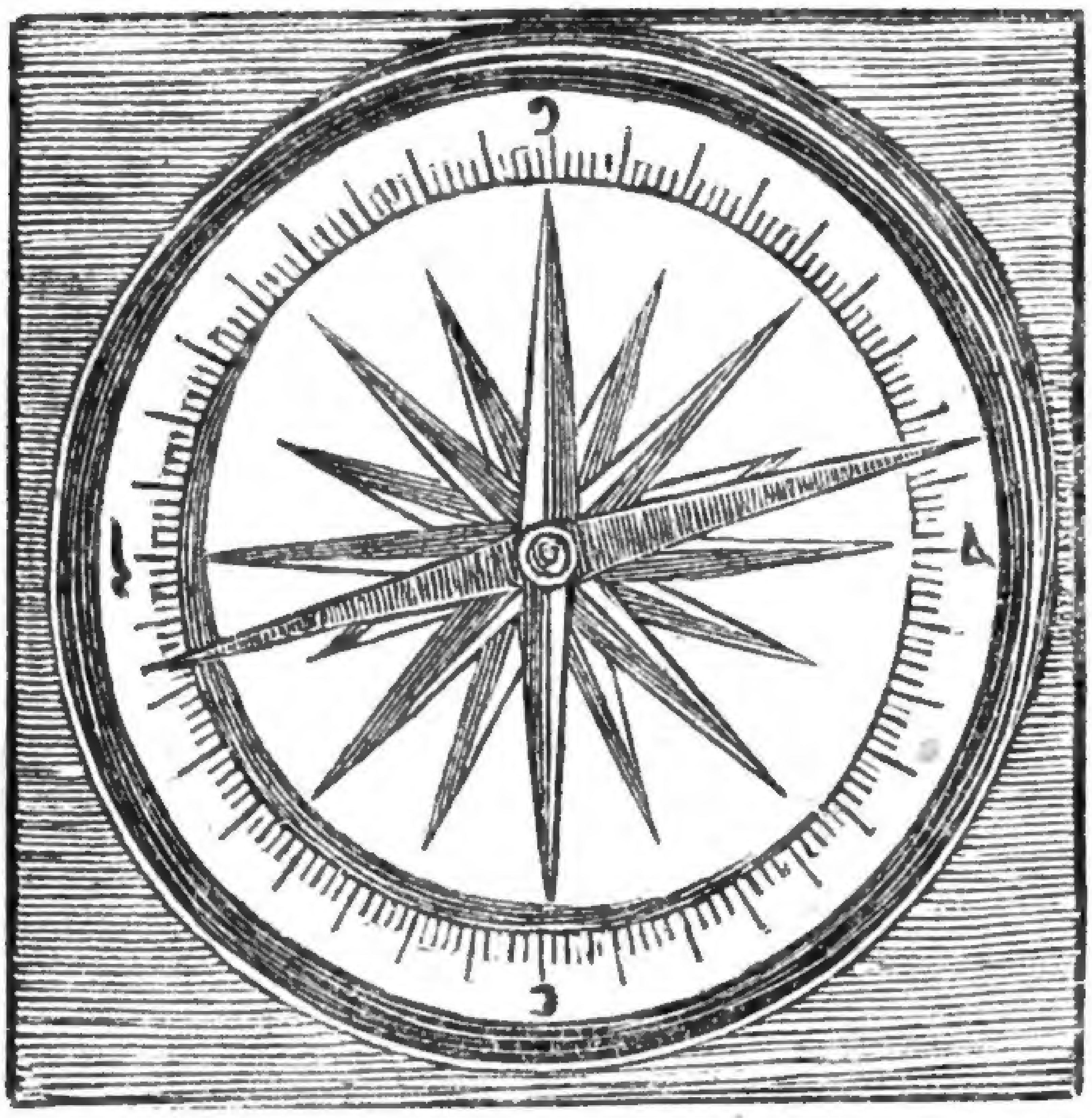

بوصله‌نك شكلی بودر

قویاش هر وقتده برگنه اورندن چقماديقندن آنك ایله هیچ بر خطاسز جهت تعیین ایتمك مشكلدر. بونك ایچون بوصله (كامپاس) دیگان بر قورال باردركه بونك اورزنده بولغان تلنك قارا اوچی هر وقت شمالنی كورساته‌در.

قطب یولدزی ایله دخی جهت تعیین ایتمك بیك اوكغایدر. لسانمزده بوگا (تیمور قازق یولدزی) دیورلر. بو یولدز هر وقت شمالده‌در. بس بوگا قاراغان بر كمسه‌نك آرقاسی جنوب، اوكی شرق، صولی غرب، آلدی شمال بولادر.

خریطه‌لر هر وقت یوقارو طرفی شمال اولمق اوزره ترسیم ایتلورلر. بس خریطه‌نی اوكغاینه طوتوب قاراغان بر كمسه‌نك اوك طرفی شرق، صول طرفی غرب، یوقاروسی شمال، توبان طرفی جنوب بولادر.

شمال

غرب 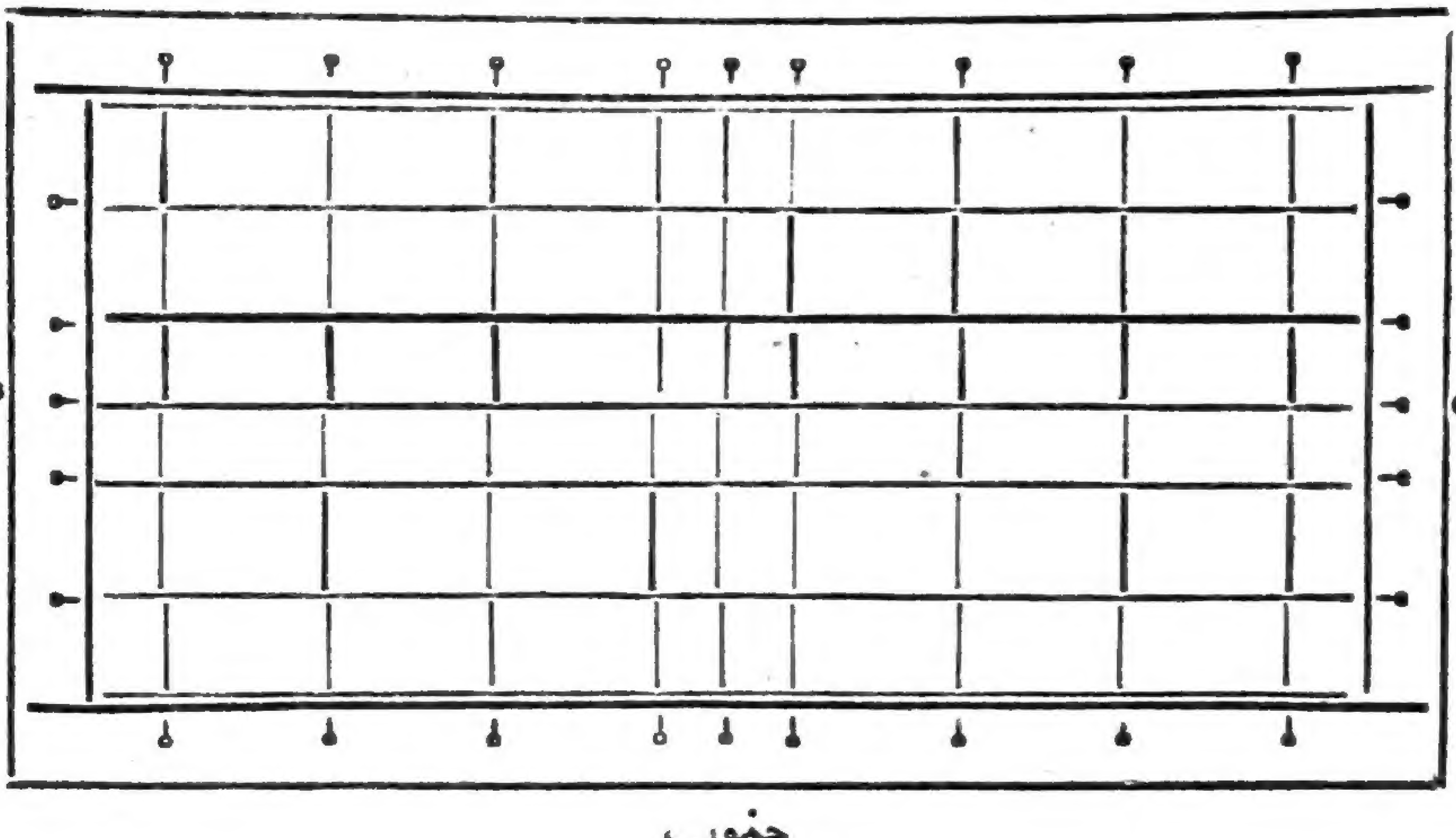 شرق

جنوب

§ ۷ – نسللر

یر یوزنڭ میلیارد یارم‌قدر آدم باردر. بونلر توسلری وقیافت‌لری هم سویلاولری تورلیچه بولمقله بیك كوب نسللرگه آیرلمشلردر. وهر بری دخی نیچه تورلی فرقه‌لرگه بولنمشلردر. بتون یر یوزنده بولغان انسانلر اوّلا یوزلرنڭ هم تیریلرینڭ توسلرنده كورلگان آیرما ایله اوچ عرق اعتبار ایته‌لر. آنلردن برنچی‌سی:

عرق ابیض‌در. بونلرنی (قافقازیان) دیوب‌ده ایته‌لر. بونلر كوبراك آوروپا قطعه‌سنڭ هم آسیانڭ غرب، آفریقانڭ شمال طرفلرنڭ دخی آمریقا قطعه‌سنده طوروچی بر مقدار انسانلردر. بونلرنڭ توسلری آق، ساچلری یفك كبی یومشاق، آغزلری كچكنه، چهره‌لری گوزل‌در. دخی بونلر فراست وذكاوتله غیرلردن آیرلمقڭدرلر.

ایكنچی‌سی: عرق اصفر یعنی صاری جنسدن بولغان انسانلردر. بونلرنی (ماغول) دیوب‌ده تعبیر ایته‌لر. ماغول‌لر كوبراك آسیانڭ شرق طرفنڭ طورمقڭدرلر. بونلرنڭ توسلری صاری، كوزلری اوزونچه وطار بولوب قاشلریله برابر یوقاری طابا اوچلری كوتارلوب طورمقده‌در. یوزلری كیلڭ بولوب یاڭاق سویاكلری آرتق قالقوب طورمقڭدر.

اوچنچی‌سی: عرق اسود یعنی زنجیلر. آفریقانڭ اورتالرنده هم آۋستر الیاده بولغان انسانلردركه قاب قارا توسلری، یاصی بورونلری، زور آغزلری، قالون ایرنلری، الوغ گوده‌لری ایله باشقه‌لردن آیرلمقده‌درلر.

§ ۸ – عرق احمر ومالیز سلالەسی

مذکور اوچ جنسدن باشقه آمریقاده طوروچی (عرق احمر) ایله آؤستر الیاده طوروچی (مالیز) لربار ایسەده، بونلر اول قدر اهمیتلی توگللاردر. زیرا کوندن کون آزایمقدەدرلر. توسلری قزل باقر کبیدر.

§ ۹ – اصول معیشت

یر یوزنده بولغان انسانلر معیشتلری یعنی ترکلك قیلولری جهتندن ینه اوچکه آیرولالر. آنلر: وحشی، بدوی، مدنی درلر.

وحشت: آفریقا چوللرنده هم آمریقا وآؤسترالیاده طاغ طاش واورمانلر آراسنده برقدر آدملر باردرکه هیچ برکیومسز وخانەسز حیوان کبی یاشارلر، صنایع ومعارفدن بتونلای محروملاردر. اویلانمك نە؟ عائله تربیەلمك نیچك؟ بنالر نی برله بورچلی؟ بونك کبیلرنی هیچ ده بلمزلر. حیوان کبی آغاچ یپراقلری، یرتقچلر کبی چی ایتلر آشاب ترکلك ایتەرلر، حتی بونلرنك آراسنده آدم آشامق کبی قورقنچلی عادتلرده بارلیغی سویلانمکدەدر، بونلرنی وحشیلر دیورلر.

بدویت: بعض آدملر حیوان آصراب فایده یندی شونده کوچوب یوریلر، آصرادقلری حیوانلرینك ایت، سوت، مای وجونلریله ترکلك ایتەلر. بونلرنی بدوی (کوچمه) خلق دیوب تعبیر ایتەلر. اوزلرینه یاتمق ایچون کییزدن قوشلر یاصیلر، تلاگان یرلرینه ینه شول کییز قوشلرینی اوزلری ایله برابر آلوب بارالر.

مدنیت: بعض انسانلر کوبسی بر یرگه جیولوب آغاچدن یاایسه طاشدن اوزارینه خانەلر یاصاب بر نظام وحکمگه ایاروب طورالر،

بونلرغه (مدنی) دیوب ایتوله‌در. بر نیچه مدنیلرنك بر یرگه جیولوب یاصاغان خانه وغیری نرسه‌لرندن حاصل بولغان هیئت‌که درجه‌سینه کوره، قریه، شهر کبی برر اسم بیروله‌در.

١٥§ — اصول اداره وحکومت

مدنی بولغان قوملر البته برر حکومتنك اداره‌سی آستنده بولالر. اداره اوچ تورلی‌در آنلر: ادارهٔ مستقله، ادارهٔ مشروطه، ادارهٔ جمهوریه‌در.

١ — ادارهٔ مستقله، بوندای مملکت‌لرده پادشاهلق آتادن اوغلغه، یا ایسه‌نسلگه میراث بولوب کیلور. بونده پادشاه بولغان کمسه اوز فکرنده تمام مستقل بولوب تلاگان اشینی قیلوده هیچ کمنك قاتشی بولماز.

٢ — ادارهٔ مشروطه، بونده پادشاهلق ینه میراث بولوب کیلور. لکن بونده حکمدار بولغان ذات، اهالی طرفندن صایلانمش وکیل‌لرگه کیگاش ایتمایـنچه اداره قیلا آلماز، بو وکیل‌لر (مبعوث) یاکه (دیپوتات) دیوب آتالادر. بونلر بر یرگه جیولوب شونده حکمدارنك اشلرینی قاریلر، بعض اشلرنی آرتدره‌ق یاکه کیموتمك کبی اشلرنی قیلورغه بونلر مقتدردرلر.

٣ — ادارهٔ جمهوریه: بونده پادشاهلق میراث بولوب کیلمز، خلق اوز آرالرندن معلوماتلی بر کشینی اوچ دورت سنه کبی معین بر وقتقه رئیس جمهور ایتوب صایلارلر، اهالی شوکا تابع بولورلر. رئیس جمهور بولغان ذات هر اشنی ملت طرفندن صایلانغان وکیل‌لرگه مشاوره ایله قیلور.

١٦§ — ادیان یعنی انسانلرنك دینلری

بتون یر یوزنده بولغان انسانلر اعتقادلری جهتندن اوّلا ایکی‌گه

آیرلوب برنچیسینه (موحد) ایکنچی‌سینه (مشرك) دیوله‌در .

۱ ــ موحدلار الله تعالی‌نی بر بلوب کتب سماویه‌دن بریله عمل ایتوچی آدملردر، بونلر ینه اوچکه آیرولالر:

آنلردن برنچی‌سی: فخرعالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی حق پیغمبر طانوب آنڭ تعلیم ایتدکی دین مبین اسلام اوزره بولغان انسانلردر، بونلرغه (محمدیلر) و (اهالی اسلام) نام‌لری بیرلمشدر.

ایکنچی‌سی: حضرت عیسی علیه السلامغه ایمان ایتوب، انجیل ایله عمل قیلغان قوملردرکه بونلرغه (عیسویلر) و(نصرانی) هم (خریستیانلر) کبی اسملر بیرلمشدر. بونلر ینه دورت قسم بولوب ۱) اورتودوقس، ۲) پروتیستان، ۳) قاتولیك، ۴) غریغوریان مذهبلریدر.

اوچنچی‌سی: موسی علیه السلامغه ایمان ایتوب، تورات ایله عمل قیلوچیلردر، بونلرغه (موسویلر ویهودیلر) دیورلر.

۲ ــ مشرکلر الله تعالی‌نڭ صفتلرینی بله آلمایچه بعضیلری بردن آرتق دیمکله، بعضیلری طاش، آغاچ، قویاش وحیوانات کبی معبود بولورغه هیچ ده لیاقتی بولماغان نرسه‌لرنی معبودو الله طانیمقله عمل ایتوچی قوملردر. بونلرغه‌ده (بوددا، براهمه، آتش پرست، یولدز پرست، پوت پرست) کبی اعتقادلرینه کوره اسملر بیبرلمشدر. بونلرنڭ عامه‌سینه (مجوسی) دیوب‌ده ایته‌لر. مجوسیلرنڭ صانی کتابیلرنڭ صاننه‌ن کوبدر.

§ ۱۲ ــ تعریفات جغرافیا

قره‌لرغه بیرلگان اسملر	آنلرنڭ صورتلری
۱ ــ آطه هر طرفی صو برله احاطه ایتلوب دیگز اورتاسنده بولغان قره‌لرغه (آطه)، عربچه (جزیره) دیورلر .	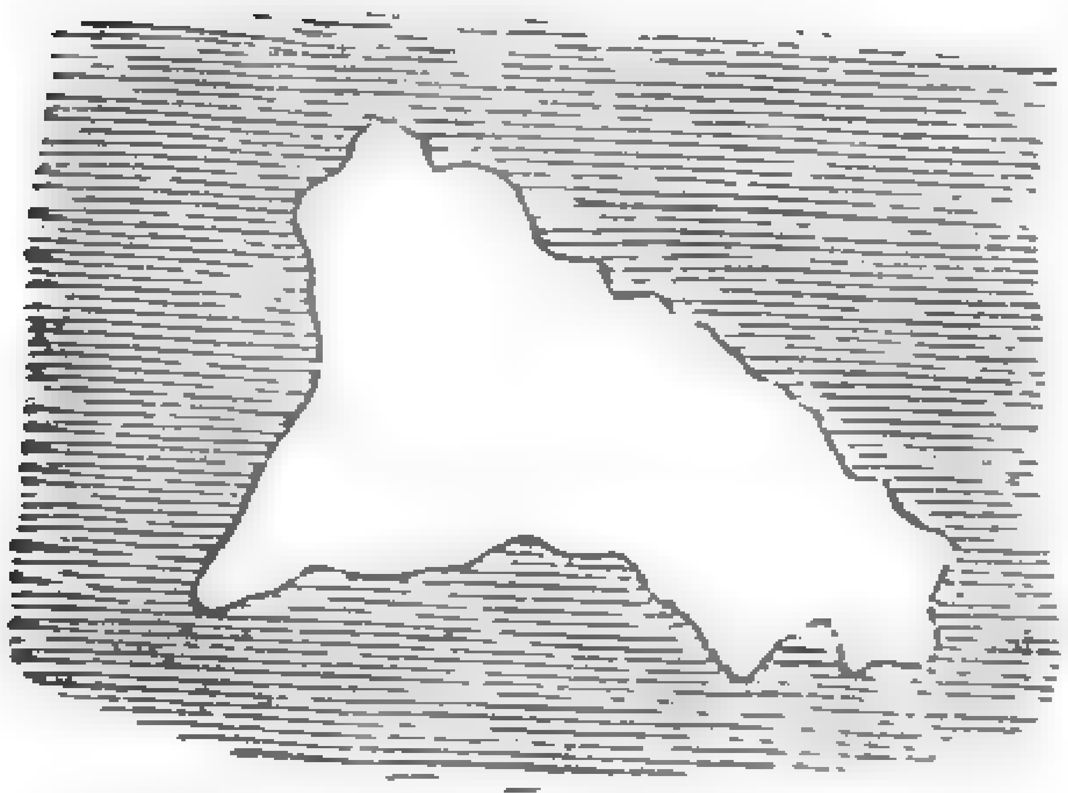

۲ — یارم آطه

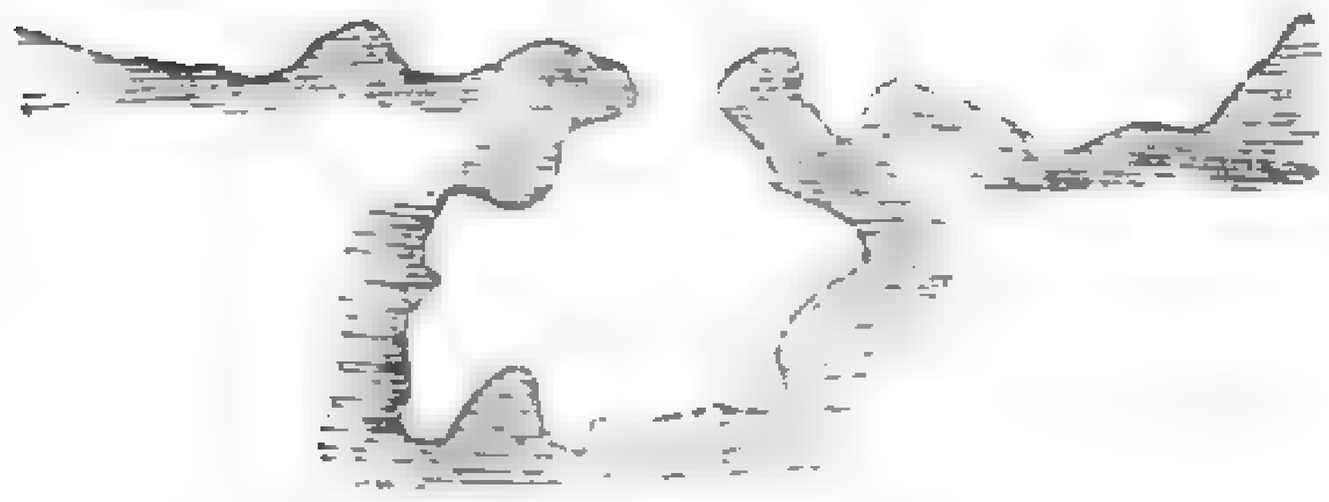

یارم آطه

اوچ طرفی صو بولوب، باری بر طرفی برله گنه قره‌غه طوتاشقان یرلرنی (یارم آطه)، عربچه (شبه جزیره) دیورلر.

۳ — برزخ

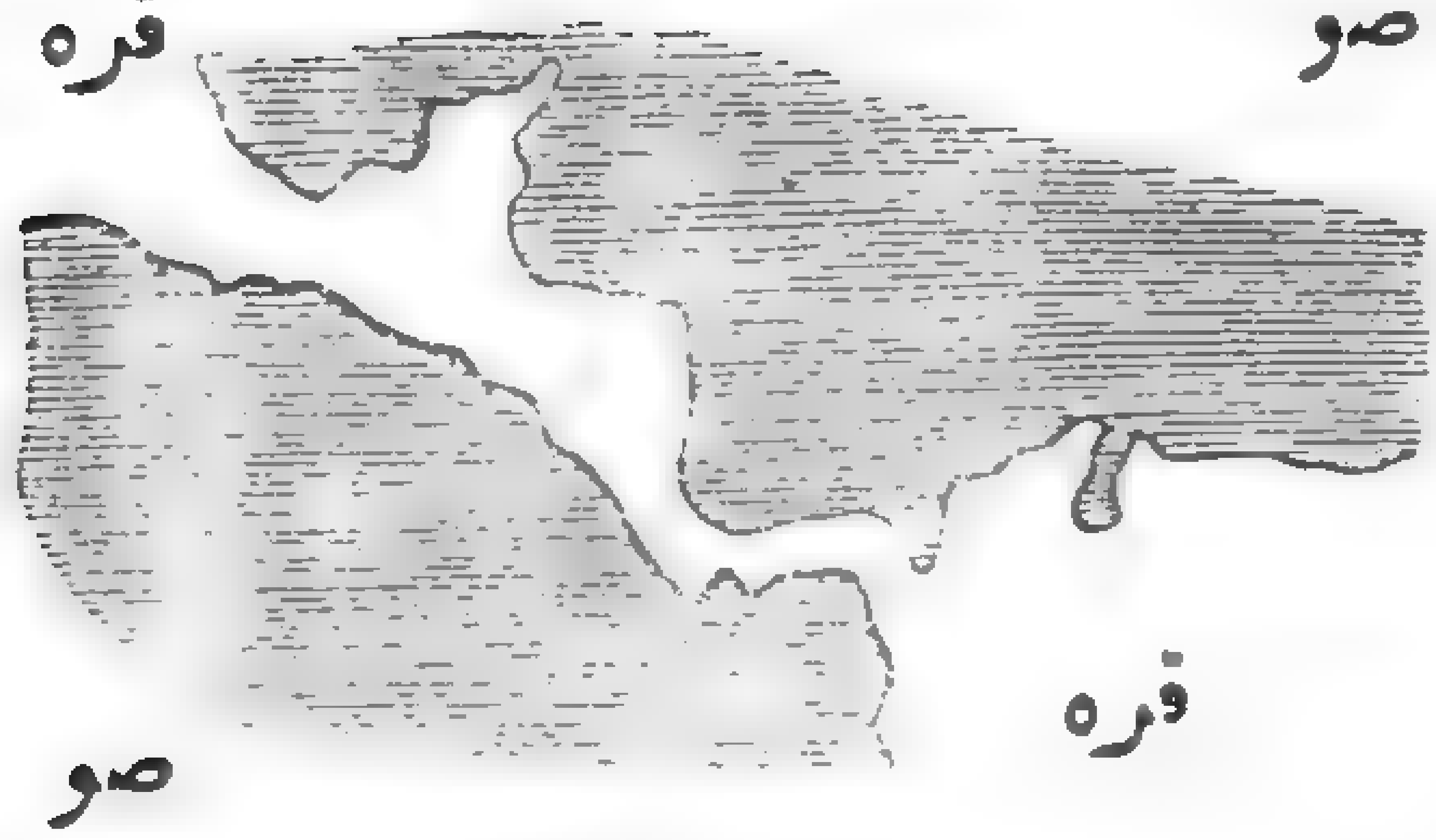

برزخ

یارم آطه‌نی قره‌غه، یا ایسه ایکی آطه‌نی بربرسینه طوتاشدرغان یر طار بولسه بوڭا (برزخ) دیولور. تاتارچه (تل) یاکه (موین) دیماگه یاراسیدر.

٤ — بورون

قره‌نڭ دیڭزگه اوزایوب، اوچلانوب چقغان یرلرینه (بورون) دیوب ایتوله‌در.

۵ — اووه یاخود بولون

قره‌نڭ طاغسز، اورمانسز، پیچانلك یرلرینه (اووه) بزنڭ تاتار تلنده (بولون) دیورلر.

٦ — چول

قره‌نڭ صوسز، آغاچسز باری قوملق یرلرینه (چول، صحرا) دیوب ایته‌لر.

۷ — طاغ هم‌تزمه طاغلر

قره‌نڭ قاباروب چقوب بیوك، بیوك طورغان یرلرینه (طاغ)،عربچه

[illegible]

[illegible]

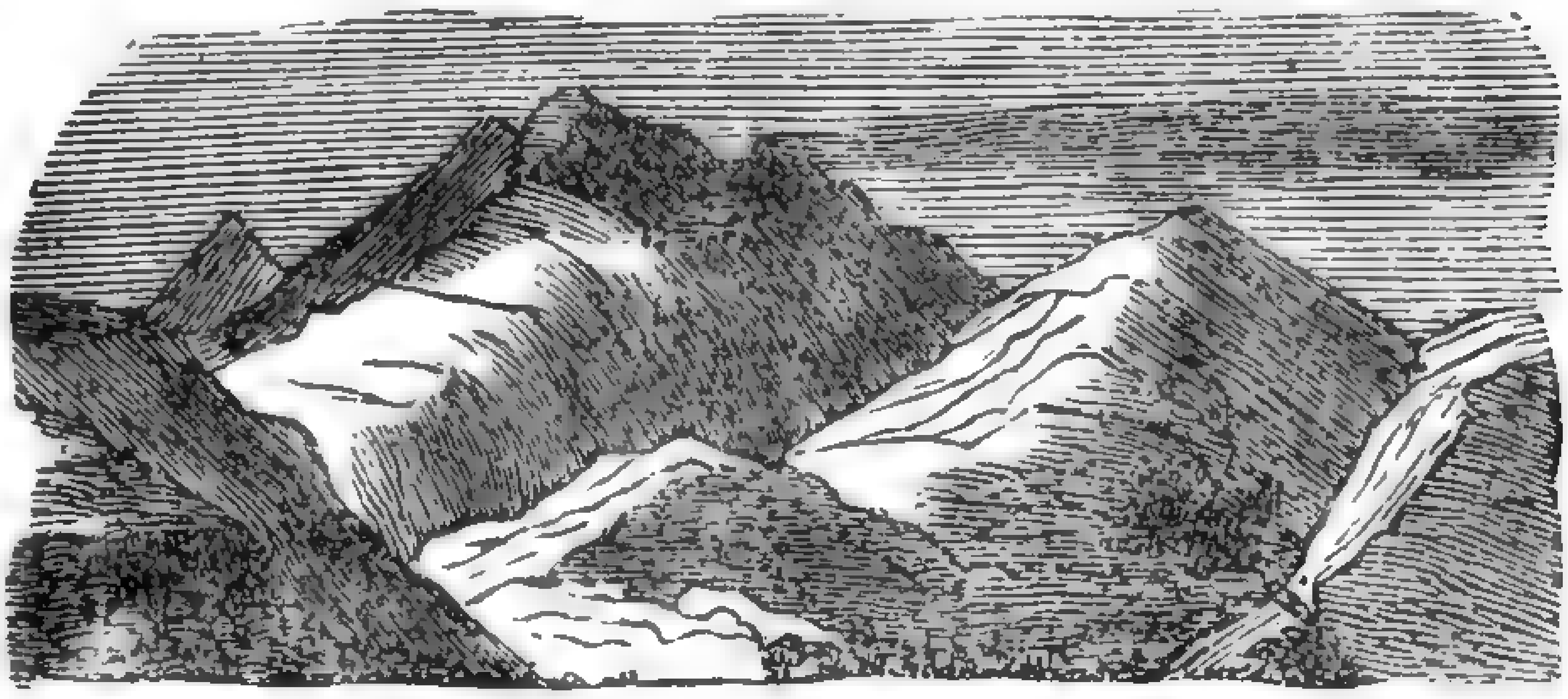

[illegible] — ٨

[illegible]

[illegible]

[illegible] — ٩

[illegible]

١٥ — ساحل

قره‌نڭ دیڭزگه باروب طوقناغان یرینه (ساحل) یا ایسه (دیڭز یاقاسی) دیلر.

ساحل‌نڭ صورتی بودر

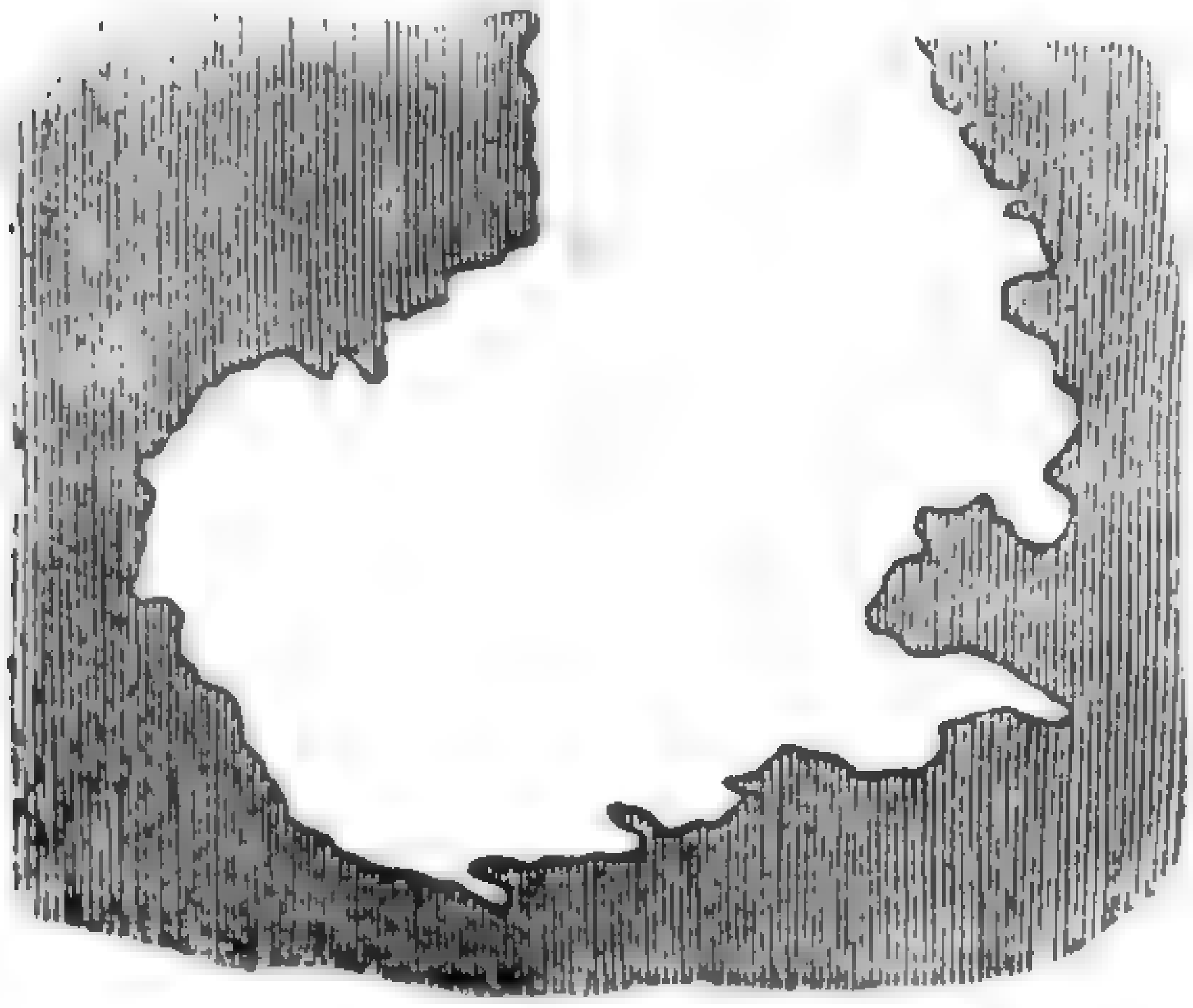

§ ١٣ — صولارغه بیرلگان اسملر.

١ — دیڭز

یرنڭ دورتدن اوچ الوشینی قابلاغان زور صولارغه دیڭز دیورلر. دیڭزلر ایکی‌قسم بولوب برینه (اوقیانوس) و (بحرمحیط) دیورلر. برینه (عادی دیڭز) یاایسه (ایچ دیڭز) دیوب ایته‌لر. بتون یر یوزنده بش اوقیانوس باردر اسملری:

بحرمحیط آطلاسی، بحرمحیط هندی، بحرمحیط کبیر، بحرمحیط منجمد جنوبی، بحرمحیط منجمد شمالی درلر.

عادی دیڭزلر شول اوقیانوسلردن آیرلوب قره‌نڭ ایچینه یروب کرگان دیڭزلردرکه آنلارغه‌ده تورلی تورلی اسملر بیرلمشدر.

٢ — کورفز ولیمان

اوچ طرفی قره بولوب بر طرفی برله دیڭزگه طوتاشقان صولارنی

(کورفز) دیورلر. اگر بو کیچکنه بولوب جیل ودولقون وقتلرنده پاراخود وکیمه‌لر شونده صاقلانوب طورورداى بواسه بوگا (لیمان) دیورلر. کورفز ولیمان یارم آطه‌نڭ عکسیدر.

٣ — کول

هر طرفی قره برله چولغانغان صولارنی (کول) دیورلر، آطه‌نڭ عکسیدر.

٤ — بوغاز

ایکی دیڭزنی بربرلرینه قوشقان طار یرلرنی (بوغاز) دیلر، برزخ‌نڭ عکسیدر.

٥ — قانال

ایکی دیڭزنی، یاایسه ایکی نهرنی بربرینه قوشار ایچون انسان قوّتیله آچلغان یلغه‌لرنی (قانال)، عربچه جدول دیورلر.

٦ — نهر، ایرماق، چای، منبع، منصب

قطعه یاایسه آطه‌لردن چغوب دیڭزگه قویلغان صولارنی زور بواسه (نهر)، کیچکنه بولسه (ایرماق)، طاغن کیچکنه بولسه (چای) دیوب ایته‌لر. بونلرنڭ چقغان یرلرین (منبع)، دیڭزگه قوشلغان یرلرین (منصب) دیوب آتیلر.

آوروپا قطعه‌سی

§ ١٤ — احوال عمومیه

آوروپا قطعه‌سی بش قطعه‌نڭ ایچنده ایڭ کیچکنه‌سی بولسه‌ده مدنیت هم‌علوم ومعارف جهتندن ایڭ برنچیسیدر. اهالیسی دورت‌یوز

میلیون قدر بولوب جمله‌سی عرق ابیض‌دندرلر. بونلر باشلیچه دورت نسلگه آیرولالر آنلر: لاتین، جرمان، اسلاو، ماغول فرقه‌لریدر.

١ — لاتین فرقه‌سی: فرانسوزلر، ایتالیانلر، اسپانیوللر، رومینلر، پورتکیزلردر، کوبسی (قاتولیك) مذهبنده‌درلر.

٢ — جرمان فرقه‌سی: نمسه‌لر، آۋستریالیلر، اسوچ ونوروچلر، دانیه‌لیلردن عبارت بولوب کوبسی (پروتیستان) مذهبنده‌درلر.

٣ — اسلاو فرقه‌سی: روسلر، صیربلر، قره طاغلیلر، پولاقلر، بلغارلردن عبارت اولوب اکثری (پراۋوصلاونی) مذهبنده‌درلر.

٤ — ماغول فرقه‌سی: ترکلر، فینلر، روسیه‌تاتارلری وباشقردلردن عبارت بولوب اکثری (اسلام) دیننده‌درلر.

§ ١٥ — آوروپا قطعه‌سینڭ چیکلری

آوروپا: شرقا اورال طاغلری، اورال نهری وقافقاز طاغلری ایله آسیا قطعه‌سندن آیرلمش، جنوبا آق‌دیگز وآطه‌لر دیگزی، مرمر دیگزلری ایله چیکلنمشدر، غربا بحر محیط آطلاسی، شمالا بحر محیط منجمد شمالی ایله چیکلنمشدر.

§ ١٦ — آوروپانڭ حاصلاتی

آوروپانڭ حاصلاتی: یر کومری، تیمر، قالای، قورغاشن، تری کومش، طوتیا کبی معدنلردن، آرپا، بغدای، آرش کبی اورلقلردن، آلما، آرمود، یوزم، لیمون، افلیسون کبی جیمش‌لردن، ناراط، قاین، ایمه‌ن کبی آغاچلردن عبارتدر.

§ ١٧ — آوروپاده بولغان حکومتلر

آوروپاده باشلیچه اون‌سیگز مملکت باردر. بونلرنی آگلاو، خاطرگه

آلو جیکل بولسون ایچون جغرافیا کتابلرنده اوچکه آیروب بیان ایتلگان بولادر. ۱-آوروپانڭ شمال مملکتلری، ۲- اورطا مملکتلری، ۳- جنوب طرفی مملکتلری دیوب. شمال مملکتلری دورتدر: ۱- روسیه، ۲- اسوچ ونوروچ، ۳- انگلتره، ٤- دانیه مملکتلریدر.

اورطا مملکتلری آلتیدر: ۱- فرانسه، ۲- بلجیقا، ۳- فلمنك، ٤- آلمانیا، ۵- آۏستریا ۏینگیریا، ٦- اسویچره مملکتلریدر.

جنوب مملکتلری سیکزدر: ۱- پورتوغالیا، ۲- اسپانیا، ۳- ایتالیا، ٤- ترکیه، ۵- یونان، ٦- رومانیا، ۷- صیربیه، ۸- قره طاغ مملکتلریدر.

· ۱۸§ — شمال مملکتلری روسیه پادشاهلغی یاکه وطنمز

روسیه دولتی آوروپا وآسیا قطعه‌لرینه جایلمش الوغ بر مملکتدر. یریننڭ کوبلکی ایله دنیاده ایڭ برنچی واهالیسیننڭ کوبلکی ایله اوچنچی دولتدر. آوروپانڭ یارتیسی آسیانڭ اوچدن بر قدری روسیه تحت تصرفنده اولوب کرهٔ ارضنڭ قره قسمیننڭ سیگزدن بر قدری روسیه اداره‌سنده دیمکدر.

روسیه اولکاسی (آوروپای روسی)، (آسیای روسی) اسملریله آطالادر. روسیه‌نڭ بتون اهالیسی یوزاوطوزمیلیون قدر اولوب یوزده بش میلیونی آروپای روسیه‌ده قالغانی آسیاده‌در. شول یوزاوطوزمیلیون اهالی روس، پولاق، یهودی، ارمنی، بلغار، روملر کبی کوب تورلی

ملتلردن جیولمشدر. ملت حاکمه اولان روسلردن صوڭره ایڭ کوب ملت (ملت اسلامیه) در.

اهالیٔ اسلامنڭ اوفا شهرنده، قافقازیه‌ده، قریم‌ده برر (محکمهٔ شرعیهٔ اسلامیه) لری بولوب بونلر برر مفتی‌نڭ تحت ریاستنده اوچ قاضی طرفندن اداره قیلونه‌لر. اقوام اسلامیه‌گه امام بولاچق کمسه‌لر لیاقتلری اولوب اولمدقینی کورساتمك ایچون قاضیلر حضورنده امتحان بیرورگه مجبوردرلر.

بتون روسیه مملکتی‌نڭ پایتختی (پیتربورغ) شهریدر. اوشبو شهر نیڤا نهری بوینده بولوب، میلاددن (۱۷۰۳) نچی سنه‌ده روسیه‌نڭ ایڭ الوغ حکمدارلرندن بولغان الوغ پیترنڭ همتیله بنا ایتلمشدر. بو شهرنڭ میلیوندن آرتق نفوسی باردر. بوڭا قدر پایتخت بولغان موسقوا ایله کییف، شهرلری هم قازان، خارقوف، ڤارشاو، استرخان، نیژنی - ناوڤغورد، طولا، صامارا، اورینبورغ شهرلری روسیه‌نڭ مشهور بلده‌لرندندر.

Швеція и Норвегія

اسوچ ونوروچ دولتی

اوشبو اولکا آوروپانڭ شمالنده اسقاندیناویا یارم آطه‌سنده واقع بولوب داخلا بونلر ایکی حکومت اولمقده‌درلر. اداره‌لری مشروطه، بتون اهالیسی آلتی میلیوندن زیاده‌در. مذهبلری (پروتیستان) لقدر، اسوچلر نمسه لسانی، نوروچلر دانوا لسانی ایله سویلامکده‌درلر. هر

ایکیسی جرمان فرقه‌سینه منسوب‌لر. اسوچ‌نلڭ پایتختی (استوقهولم)، نوروچنلڭ (خرستیانیا) در. مالمو، غوتبورغ، اوپسالا مشهور شهرلرندندر.

انگلتره مملکتی Англія

آوروپانلڭ غرب شمالی‌سنده (بریتانیا جزایر مجتمعه‌سی) دیوب آتالغان بر نیچه آطه‌لر اوستنده بر اولکادر. اهالیسی اوطوز سیگز میلیون قدر بولوب اداره‌لری مشروطه‌در. رسمی لسان انگلیزچه، رسمی مذهب پروتیستانلقدن بر کیساك بولغان (آنغلچان) مذهبیدر. پایتختی بیش میلیون‌دن زیاده خلقی بولغان (لوندون = Лондонъ) شهریدر. لیڤیرپول، برمنغام، پورتسموت مشهور شهرلرندندر. انگلتره‌نلڭ آوروپادن باشقه قطعه‌لرده‌ده مملکلاندیکی اورنلری کوب بولوب جمله‌سی ایکی یوز آلتمش میلیوندن زیاده انسان انگلتره‌گه تابع‌در. بونلردن آلتمش میلیون قدری اسلام حساب ایتلمکده‌در. دیگزده اولان قوّتی ایله انگلتره دولتی بتون دنیاده برنچیدر.

دانیه = Данія

بو دولت‌نلڭ اهالیسی ایکی میلیون قدر بولوب مذهبلری (پروتیستان)، لسانلری دنوا لسانی، اداره‌لری مشروطه، پایتخت شهرلری (قوپینغاغین = Копенгагенъ) شهریدر. ڤیبورغ، غارهوس مشهور شهرلرندندر.

بعض بر سوزلرنی روس حرفی برله یازدق زیرا بزم مکتب‌لرنلڭ کوبنده روسچه خریطه‌لر استعمال ایتله‌در. روسچه یازلولری کوروستلمدکده مطلوب بولغان سوزلرنی روسچه خریطه‌لردن طابو بیك آغر بولاچقدر

۱۹§ — اورتا مملکت‌لر

فرانسیه = Франція

بو حکومتده فرق میلیون اهالی بولوب فرانسوزلر دیه تعبیر ایتوله‌در. علوم ومعارف‌ده ایلگ آرتق ترقی ایتکان ملتلرنگ بریسی بودر. گوزل‌لکی ایله دنیاده مشهور بولغان (پاریژ = Парижъ) شهری بونلرنگ پایتختی‌در. اداره‌لری جمهوریه، مذهبلری (قاتولیك)، لسانلری فرانسوزچه‌در. (لیون = Ліонъ)، بوردو، مارسیلیا طولون، نیس فرانسیه‌نگ مشهور شهرلرندندر.

باجیقا = Бѣльгія

بو دولتنگ اداره‌سی مشروطه، مذهبلری (پروتیستانلق)، رسمی لسان فرانسوزچه، پایتختلری (بروشسیل = Брюссель) شهریدر. هنر وصنایع‌ده بیك ترقی ایتمش اولدقلرندن بو دولت بیك بای‌در. آنوه‌رس، لیه‌ژ، غانت مشهور شهرلرندندر.

فلمنك = Голландія

اهالیسی بیش میلیون قدردر. بو مملکت‌نگ آسیاده دخی تحت اداره‌سنده بولغان یرلری باردر. وآنده بر قدر مسلمانلرده بوگا تابع‌در. اداره‌سی مشروطه، پایتختی (لاهی = Гаага) شهریدر. آمستردام، لوکسمبورغ مشهور شهرلرندندر. مذهب‌لری (پروتیستانلق)در. آوروپادن غیر آطه‌لرده فلمنك دولتینه تابع اسلام وغیر اسلام اهالی‌یی یکرمی بیش میلیون حساب اولنه‌در.

آلمانیا = Германія

بو حکومت‌نڭ ایللی میلیون قدر اهالیسی بولوب یکرمی بیش‌دن آرتق واق واق حکومتلرنڭ برلشمه‌سندن حاصل اولمشدر. بونده‌غی اهالی‌نڭ ایلڭ کوبی (قاتولیك) مذهبنده بولوب لسانلری اوزلرینه مخصوص نمسه لسانی‌در. اداره‌لری مشروطه‌در. ایلڭ الوغ پایتخت شهری (بیرلین) در. مونیخ، دارمشتاد، لەبسیك، غامبورغ، دانزیك مشهور شهرلرندندر.

آۋستریا ـ ۋینگیریا = Австро-Венгрія

بو مملکت‌ده بولغان حکمدار آۋستریا ایمپیراطوری، ۋینگیریانڭ قارولی دیوب ایتوله‌در. زیرا بو دولت ایکی حکومت‌دن مرکب بولوب، هر ایکیسینه برحکمدار بولسه‌ده نظام وزاقونلری باشقه، باشقه‌در. آیرم آیرم ملت مجلسلری باردر. بتون اهالیسی قرق میلیون قدر بولوب اداره‌لری مشروطه‌در. پایتخت‌لری (ویانه) شهریدر. پراغ، غراج، (پوداپیشت)، آغرام مشهور شهرلرندندر. اهالینڭ اکثری (قاتولیك) مذهبنده، لسان رسمی آلمانچه‌در.

ایسویچره = Швейцарія

ایسویچره مملکتنده اداره‌ٔ جمهوریه‌در. اوچ میلیون یارم‌دن آرتق اهالی‌سی بولوب مرکز اداره‌لری (بیرن = Бернъ) شهری‌در. جنوه، لوزان شهرلری معروف بلده‌لرندندر. اهالینڭ اکثری (پروتیستان) مذهبنده بولوب رسمی لسان آلمانچه‌در.

۲۵§ – جنوب طرفنده‌غی مملکتلر.

پورتکیز- پورتوغالیا = Португалія

آوروپانڭ غرب جنوبی‌سنده بر مملکت‌درکه اهالیسی بیش‌میلیون قدردر. مذهبلری (قاتولیك)، اداره‌لری مشروطه، سویلاولری پورتکیز لسانی‌در، (لیسسابون = Лиссабонъ) پایتخت‌لریدر، پراغا، پورتو، فارو مشهور شهرلرندندر.

اسپانیا دولتی

اهالیسی اون یدی میلیوندن آرتق بولوب اسپانیول قومیدر. مذهب‌لری (قاتولیك)، سویلاولری اوزلرینه مخصوص اسپانیولچه‌در. اداره‌لری مشروطه، مقر حکومت‌لری (مادرید) شهری‌در.

ایتالیا = Италія

ایتالیا حکومتینڭ اهالیسی اوتوز میلیون قدر بولوب ایتالیان قومیدرلر. مذهبلری (قاتولیك)، لسانلری ایتالیانچه‌در. اداره‌لری مشروطه بولوب پایتخت شهرلری (روما) در. وندیك = Венеція، میلان = Миланъ فلورینسیه هم ناپولی شهرلری معروف بلده‌لرندندر.

Европейская Турція = آوروپای عثمانی

دولت عثمانیه آوروپا، آسیا، آفریقا قطعه‌لرنده واقع‌در، بتون اهالیسی قرق بیش میلیون قدر بولوب، سیکز میلیونی آوروپاده، قالغانی باشقه قطعه‌لرده‌در. اداره‌سی مشروطه‌در، پایتختی بر میلیون قدر

نفوسی حاوی اولان (استانبول) در. رسمی مذهب (اسلام)، رسمی لسان ترکچه‌در. غیر ملتلر دخی باردر.

سلانیك، ادرنه، مناستیر، یانیه، قوصوه مشهور شهرلرندندر.

Греція = یونانستان

اوّلده عثمانلی ولایتی ایسه‌ده صوکره آوروپا دولتلرینك یاردمی ایله اوز باشینه بر حکومت اولمشدر، اهالیسی ایکی میلیون قدردر. اداره‌لری مشروطه، لسانلری رومچه، مذهبلری (خریستیانلق) در. پایتختلری (آفینا — Аѳина) شهری‌در.

رومانیا

(۱۸۷۷) سنه‌لرنده‌کی روس وترك محاربه‌سندن اوّل اوشبو مملکت (اولاخ یعنی افلاق) و(بغدان) ناملریله ایکی ولایت بولوب دولت عثمانیگه تابع ایدی صوکره‌لری مستقل بر حکومت بولدی. بیش میلیون قدر اهالیسی بولوب، مذهبلری (پراۋوصلاونی)، اداره‌لری مشروطه، لسانلری اوزلرینه مخصوص اولاخچه‌در. پایتختلری (بوخارست = بکرش‌در) یاش، ابرائیل، یرکوکی، قالاص مشهور شهرلرندندر.

Сербія = صیربیه

بوده اوّللری عثمانلی مملکتی ایدی، شول یاقن زمانلرده روسیه دولتینك یاردمی ایله عثمانلی قولی آستندن چغوب مستقل بر حکومت بولمشدر. اهالیسی بر میلیون یارمدن زیاده‌در، مذهبلری (پراۋوصلاونی)، اداره‌لری مشروطه، اوزلرینه مخصوص بر لسان ایله تکلم ایته‌لر.

پایتختلری (بیلغراد — Бѣлградъ) شهریدر. آلکسیناچ، زایچار، نیش مشهور شهرلرندندر.

قره طاغ مملکتی = Черногорія

اوّلده بوده عثمانلی‌نك بر ایالتندن ایکان، صیرب وروماتلرنك استقلال کسب ایتدکلرنده بوده کچکنه بر پرینسلك بولدی، اهالیسی اوچ یوز میلك قدر بولوب اداره‌سی مستقله، مذهبلری (پراۋوصلاونی)، پایتختلری (چیتینه) شهری‌در. خلقی غایت درجه‌ده یارلیدر.

۲۱§ — آوروپانك احوال طبیعیه‌سی

۱ — آوروپاده واقع دیگزلر: آوروپانك شمال طرفینی بحر محیط منجمد شمالی، غرب طرفینی بحر محیط غربی احاطه ایلامشدر. بس شول اوقیانوسلردن بر قدر ایچ دیگزلر حصوله کلمشدرکه آنلردن مشهورلاری اوشبولردر: بحر ابیض بحر منجمد شمالی‌دن پیدا اولمشدر. بحر شمال بحر محیط غربی‌دن، بحر بالطیق بحر شمال‌دن پیدا اولمش ایچ دیگزلردندر.

دخی بحر محیط غربی‌دن حصوله کلمش بحر سفید آوروپانك جنوب طرفینی احاطه ایلامکده‌در. شول بحر سفیددن پیدا اولمش قره دیگز، قره دیگزدن پیدا اولمش آزاق دیگزی وهیچ بر دیگزدن آیرلمیوب اوز باشینه الوغ بر کول کبی اولان بحر حزر آوروپانك جنوب طرفلرنده اولوب، عادی یعنی ایچ دیگزلردن صانالمقده‌درلر.

۲ — آوروپانك کورفزلری: بحر بالطیق‌ده واقع بوتنی، فینلانده، ریغا، بحر محیط غربی‌ده واقع غاسقونیا، بحر سفیددن حاصل بولغان لیون،

جنویز، ونديك، سلانيك كورفزلرى آوروپانك مشهور كورفزلرندن صانالمقده‌در.

۳ — آوروپانك مشهور بوغازلرى: شمالده اسقاژاراق، قاتغات، سونده، پادوقاله بوغازلاریدر. جنوبده آفریقا ایله آوروپانی آیرمش سپته ایله، مسینا، بونیفاسیو، داردانیل، استانبول بوغازلرى آوروپانك مشهور بوغازلرندندر.

٤ — آوروپانك نهرلرى: دنیه‌پر، دون، نیژوا، ژولغا، قاما، اورال روسیه‌ده واقع درلر. طونه نهرى گیرمانیادن چغوب، دنیه‌ستر نهرى قارپاط طاغلرندن چغوب قره دیگزگه آغالار. تیبر نهرى روما شهرى یانندن کیچوب، رون نهرى اسویچره مملکتندن چغوب بحر سفیدگه؛ غارون، لوار فرانسه‌دن چغوب بحر محیط غربی‌گه آقمقده‌درلر. دخی پاریژ یانندن کیچن سن نهرى ایله، لوندون یانندن کیچن تایمس نهرلرى آوروپانك معروف نهرلرندندر. سن مانش دیگزینه، تایمس بحر شمالغه قویولالر.

۵ — آوروپانك کوللرى: روسیه‌ده واقع سایمه، لادوغه، اونه‌غا؛ اسوج مملکتنده واقع ونر، وتر، مولار؛ اسویچره مملکتنده واقع جنوه، قوستانش زوریخ کوللرى آوروپانك مشهور کوللرندندر.

٦ — آوروپاده مشهور آطه‌لر: شمالده دانیه‌گه تابع ایسلانده هم انگلتره‌گه تابع بریتانیا، ایرلانده، شاطلانده آطه‌لریدر. جنوبده بحر سفیدده واقع آطه‌لردن اسپانیا اداره‌سنده بولغانلرى مینورقه، مایورقه‌در. ایتالیا اداره‌سنده بولغانلرى ساردنیا، سجیلیادر. انگلتره‌گه تابع بولغانلرى مالطه، قبریس‌در. شولوق دیگزده قورسیقه آطه‌سی فرانسه‌غه تابع، گرید آطه‌سی ترکیه حمایه‌سنده‌در.

۷ — آوروپاده مشهور یارم آطه‌لر: شمالده اسقاندیناویا، سمبریك، جنوبده اسپانیا، ایتالیا، بالقان، قریم یارم آطه‌لری مشهورلردر.

۸ — برزخلر: روسیه‌ده واقع قریم یارم آطه‌سینی قره‌غه طوتاشدرغان ره‌قوب برزخندن غیر آوروپاده هیچ بر برزخ یوقدر.

۹ — آوروپانك تزمه طاغلری: شمالده اسقاندیناویا، شرقده اورال وقافقاز طاغلری، جنوبده پیره‌نه، آپانین بالقان طاغلری وسطده قارپاط، آلب طاغلری مشهورلردر.

۱۰ — آوروپاده واقع ینار طاغلر: ایتالیاده واقع وه‌زو، سجیلیا آطه‌سنده اولان اتنا، ایسلانده آطه‌سنده‌غی هقلا ۋولقانلری آوروپا نك ۋولقانلرندندر.

§۲۲ — آسیا قطعه‌سی

احوال عمومیه

اصل قطعه آسیا قطعه‌سیدر. زیرا آدملر ایلك اوّل آسیاده وجودگه کیلدی. جمیع پیغمبر آسیاده بولدی، دین مبین اسلام هم آسیادن منتشر بولدی، قرآن کریمده ذکر ایتلمش یرلر جمله‌سی آسیا قطعه‌سنده‌در. هنر صنایع، علوم ومعارف دخی آسیاده قورلدی. بوکونده‌گی آوروپا مدنیتی آنلرنك علوم وفنونی جمله‌سی اوّلا آسیاده‌گی عربلر طرفندن قورلمش ایدی.

نباتات، حیوانات ومعادندن ایلك فائده‌لی وایلك قیمتلی‌لری آسیانك حاصلاتندندر. آسیا قطعه‌سی آوروپا وآفریقانك ایکی‌سینك جبولماسنده الوغ اولوب، اهالیسی سیگز یوزمیلیون قدردر. بونلر: بودده، براهما،

اسلام، خریستیان، یهودی دینلرندەدرلر. ایـڭ منتشر مذهب، بودده وبراهما مذهبلری بولوب بوندن قالا دین مبین اسلامدر.

آسیانڭ چیکلری

شمال طرفی بحر منجمد شمالی ایله، جنوب طرفی بحر محیط هندی ایله، غرب طرفی بحر سفید واورال طاغلری ایله، شرق طرفی بحر محیط کبیر ایله چیکلنمش‌در.

§ ۲۳ — آسیاده بولغان مملکت‌لر

آسیا قطعه‌سنده باشلیچه اون مملکت اولوب: ۱ نچی‌سی آسیای روسی، ۲ نچی آسیای عثمانی، ۳ نچی ایران، ٤ نچی بلوجستان، ۵ نچی افغانستان، ٦ نچی هندستان، ۷ نچی قطای، ۸ نچی هند چینی، ۹ نچی یاپونیا، ۱۰ نچی قوریه مملکت‌لریدر.

آسیای روسی

روسیه دولتینڭ آسیاده‌گی ممالکی سیبیریا، ترکستان، قافقازیا نامل‌ریله تعبیر ایتوله‌در. سیبیریا اهالیسی آلتی میلیون قدر بولوب جنس ومذهبلری بیك تورلیچه‌در. مثلا: قالموق، مانجور، ماغول، اوستیاق، طونغوز، تاتار، قیرغیز طائفه‌لری کبی.

ایرقوتسـق، یاقوتسـق، طومسـق، اومسـق، سیمی پولاتینسق، طوبولسق، قراسنایارسق شهرلری سیبیریانڭ مشهور شهرلرندندر.

سیبیریا دنیانڭ غایت صالقون قطعه‌سیدر.

ترکستان، خیوا وبخارا خانلقلری

ترکستان (آسیای وسطی) دیوب دخی آتالمقده‌در، بو قطعه‌ده ایکی اسلام خانلغی باردرکه، هر ایکیسی روسیه‌نك حمایه‌سنده‌درلر.

برنچی‌سی (خیوا خانلغی) بش یوز میلك قدر اهالیسی بولوب، مقر حکومتی خیوا شهریدر. تاریخلرده خوارزم نامی ایله ذکر ایتوله‌در.

ایکنچی‌سی (بخارا خانلغی) مقرحکومتی بخارا شهری بولوب، ایکی‌میلیون قدراهالیسی باردر، جمله‌سی (اسلام) دیننده، لسانلری فارسی لسانیدر. قدیم زمانده بخارا منبع علوم اولمشدر......

ترکستاننك بونلردن قالا شهر وولایتلری تمامیله روسیه حکمنده بولوب، تاشکند شهرنده مقیم بر والی (غوبیرناطور) طرفندن اداره ایتلمکده‌درلر. عموم ترکستانده یدی میلیون قدر اهالی بولوب، جمله‌سی (اسلام) مذهبنده‌درلر. باری الوغ شهرلرده‌گنه شول سنه‌لرده کیلمش روسلر هم سائر ملتلر بر آزغنه باردر.

قافقازیه

بونده‌ده یدی میلیون قدر اهالی بولوب کوبسی چیرکاسلردر. تیفلیس، باکو، قارس، یلیزاوثیتوپل، شماخی، شیروان قافقازیاده معروف شهرلردندر.

§ ۲٤ — آسیای عثمانی

عثمانلی دولتینك آسیاده‌گی ممالکتی عربستان، سوریه، آناطولی اسملریله تعبیر اینوله‌در.

۱ – عربستان ياكه جزيرة العرب: آسيا قطعه‌سينك غرب جنوبيسنده الوغ بريارم آطه‌در. بونده‌غى اهالى جمله‌سى (اسلام) مذهبنده بولوب عربلردر. جزيرة العرب‌نك يارتيسى تركيه اداره‌سنده بولوب اورطالرنده دخى بر قدر واق واق حكومتلر باردر: (نجد مملكتى)، (مسقط امام‌لقى)، (عدن مملكت) لرى كبى. عربستانده دولت عثمانيه‌نك مركز اداره‌سى (مكه) شهريدر. مدينه، جده، ينبوع مشهور شهرلرندندر.

۲ – سوريه: اهاليسينك اكثرى مسلمان ايسه‌ده عرب خريستيانلر ايله غير ملتلردن دخى بر قدرخلق باردر. مشهور شهرلرى شام، قدس، يافه، بيروت وغيرلردر.

۳ – آناطولى: اهاليسى اون بش ميليون قدر بولوب كوبيسى (اسلام) مذهبنده بولغان تركلردر، رسمى لسان تركچه‌در. تركلردن باشقه (خريستيان) مذهبنده بولغان ارمنى، روم كبى قوملرده كوب‌در. آناطولى‌نك مشهور شهرلرى: بروسه، ازمير، طربزون، ارضروم، بصره، بغداد بلده‌لريدر.

§۲۵ – ايران = پيرسيا

ايران دولتى ايك ايسكى دولتلردندر. بوكونده اهاليسى سيكز ميليون قدر بولوب اداره‌لرى مشروطه، پايتختلرى (طهران) شهرى، مذهبلرى (اسلام)، لسانلرى فارسيچه‌در. تبريز، همدان، شيراز، نيشابور، اصفهان، كرمان مشهور شهرلرندندر. اوّلده بو مملكتده بيك كوب علما وحكما ظهور ايتمشدر.

بلوجستان

بو مملکت ینه بر اسلام حکومتی‌در. اداره‌سی مستقله، پایتخت‌لری (کیلات) شهری، بر میلیون قدر اهالیسی باردر.

افغانستان

افغانستان مملکتی دخی اسلام حکومتیدر، آلتی میلیون قدر خلقی بار، پایتخت‌لری (کابل) شهری‌در. جلال آباد، قندهار، هرات مشهور شهرلرندندر. اداره‌سی مستقله‌در حکمدار بولغان ذات (افغان امیری) دیوب آتالادر.

هندستان

هندستان اولکاسی بتونلایی انگلتره اداره‌سنده‌در، بعض یرلری اینگلیز والی‌لری طرفندن، بعض یرلری انگلتره‌گه تابع شاه‌لر طرفندن اداره قیلونمقده‌در. بتون خلقی ایکی یوزسیکسان میلیون قدر بولوب بونلردن یتمش میلیون قدری اسلام مذهبنده قالغانلرنڭ بر قدری خریستیان مذهبنده وکوبیسی بودده وبراهما مذهبلرنده‌در. مقر حکومت (قالکوته) شهریدر. کشمیر، دهلی، بومبای، پیشاور، مدارس، الله آباد، مرشد آباد مشهور شهرلرندندر. اهالی اسلامنڭ کوبیسی فارسی لسانی ایله معامله قیلمقده‌درلر.

§ ٢٦ — قطای ایمپیراطورلغی

آسیاده ایڭ الوغ واهالیسی کوب بولغان حکومتلردن ایڭ برنچیسی (قطای) در. اهالی‌یی دورت یوز میلیون قدر جان بولوب، یکرمی

میلیون قدری اسلام مذهبنده‌در، باشقه‌لری مجوسیلردر. اداره‌لری مستقله‌در، حکمدارلرینه (ابن سما) یعنی (کوك اوغلی) دیوب ایته‌لر. پایتخت شهرلری ایکی میلیون قدر نفوسنی حاوی بولغان (پیکین) در. نانکین، قانطون، تیبت، شانغای، صوچئو بلده‌لری مشهور شهرلرندندر.

هند چینی

قطای اولکاسینك جنوب طرفنده (هند چینی) دیوب آتالا طورغان قرق میلیون قدر نفوسلی بر حکومت باردرکه: سیام، آننام، قامبوج، بیرمان، طونکین مملکتلری دیمك کبی واق واق حکومت واداره‌لرگه آیرلمشدر. وهر قایوسینك اوزلرینه مخصوص مقر حکومت‌لری باردر. بو مملکت‌نك بعض یرلری انگلتره، بعض یرلری فرانسه حمایه ونفوذلری آستنده‌در. اهالینك ایك کوبیسی مجوسی وبر مقداری‌گنه اسلام وخریستیان مذهبلرنده‌در.

آننام ایمپیراطورلغی	پایتختی	هوئه	شهریدر
سیام قراللغی	»	بانقوق	»
قامبوج »	»	پنو مپنغ	»
بیرمان حکومتی	»	ماندله	»
طونکین حکومتی	»	هانوی	شهریدر

آسیانك ایك جنوبنده مالاقا یارم آطه‌سنده (جوهور) نامنده دخی کچکنه‌گنه بر اسلام حکومتی باردر.

§ ۲۷ — یاپونیا مملکتی

آزیانك ایك شرقنده غایت قوّتلی، علوم ومعارف، هنر وصنایعده

فوق العاده ترقی ایتمش بر حکومتدر. قرق میلیوندن زیاده اهالیسی باردر، اداره‌لری مشروطه‌در. جنسلری ماغول اولوب اوزلرینه مخصوص سویلاولری ویازولری باردر. پایتختلری (توکیو) شهریدر، بعض جغرافیالرده (یدو) یازیلادر. ناغاساکی، یوقوهاما، میاقو، کیوتو، اوزاقا مشهور شهرلرندندر.

یاپونیا مملکتی بیلک کوب آطه‌لر اوزرنده بولوب مشهورلری: نیپون، فورموزه، مسیقوق، قوریل آطه‌لریدر.

قوریه

قطای‌نلک شمال طرفنده قوریه مملکتی باردرکه، پایتختلری (سیئول) شهری اولوب اداره‌لری مستقله‌در. اهالی (بودده) مذهبنده‌درلر.

۲۸§ — آسیانلک احوال طبیعیه‌سی

۱ — آسیاده واقع دیگزلر: بحر منجمد شمالی، بحر محیط هندی، بحر محیط کبیر، بحر سفید آسیانی چولغاب آلغان دیگزلرندندر. دخی بحر محیط کبیردن پیدا اولمش قطای دیگزی، یاپونیا دیگزی، اوخوتسق دیگزی، بهرنلک (بیرینغ) دیگزلری عادی دیگزلردن بولوب آسیانلک شرق طرفلرنده‌در. جنوب طرفلرنده بحر محیط هندی‌دن پیدا بولمش عمان، شابناملرنده ایچ دیگزلر باردر.

۲ — آسیانلک کورفزلری: شمالده اوبی، شرق‌ده‌قامچاتکه، پیچیلی، طونکین وسیام‌کورفزلری، جنوب‌ده بنغاله، بصره، عدن کورفزلری، غرب طرفنده اسکندرون کورفزی آسیانلک مشهور کورفزلرندندر.

۳ — آسیاده واقع مشهور بوغازلر: آسیا ایله آمریقا آراسنده واقع (بهرنك) بوغازی، ساخالین آطه‌سیله سیبیریا آراسنده‌کی (تارتاری)، ساخالین ایله یاپونیا آراسنده (پروز) بوغازلری، قطای ایله یاپونیا آراسنده واقع (قوریه) بوغازی، جنوب طرفنده مالاقا یارم آطه‌سیله سوماتره آطه‌سنده‌کی (مالاقا) بوغازی، ایران ایله عربستان آراسنده (هرمز)، عربستان ایله آفریقا آراسنده (باب المندب) بوغازلری، دخی بحر سفید ایله شاب دیگزی آراسنده واقع انسان قوّتیله آچلمش (سویش قنالی) آسیانڭ مشهور بوغازلرندندر.

٤ — آسیاده مشهور نهرلر: شمالده اوبی، ینسای، لنا نهرلری بحر منجمد شمالیغه آغالر. دخی آمور، غانژ، سند نهرلری، دجله وفرات نهرلرینك برلاشمه‌سندن پیدا اولمش (شط العرب) نهری وهیچ بر دیگزگه آقمیوب باری آسیاده واقع کوللرگه قویولا طورغان نهرلرنڭ الوغلرندن اولان سردریا، آمو دریا نهرلری آسیا قطعه‌سینڭ مشهور نهرلرندندر.

۵ — آسیانڭ کوللری: سیبیریاده واقع (بایقال، بالقاش، ایسیقکول)، ترکستانده واقع (آرال)، آناطولیده‌گی (وان)، ایرانده (ارمیه)، سوریه‌ده (لوط) کوللری آسیانڭ مشهور کوللرندندر.

٦ — آسیاده واقع مشهور آطه‌لر: بحر منجمد شمالیده‌گی ساخالین، وبحر محیط کبیرده‌گی لیاقوف آطه‌لری روسیه‌گه تابع‌درلر. بحر محیط کبیرده واقع آطه‌لردن یوقاروده مذکور یاپونیا آطه‌لری هم چینگه تابع اولان هاینان آطه‌سی، بحر محیط هندیده واقع آطه‌لرنڭ ایڭ مشهوری وبتون دنیاده ایڭ گوزل آطه‌لردن صانالغان سیلان (سرندیب) آطه‌سی آسیا قطعه‌سنده‌درلر. سیلان آطه‌سی اینگلیزگه تابع‌در.

۷ ــ یارم آطه‌لر: آسیانڭ جنوبنده جزیرة العرب، هندستان، هند چینی نامل‌رنده الوغ اوچ یارم آطه باردر. دخی قامچاتقه، مالاقا آسیانڭ مشهور یارم آطه‌لرندندر.

۸ ــ آسیاده بولغان مشهور تزمه طاغلر: آلتای، بللور، همالای طاغلری دخی استانووی، آرارات طاغلری آسیاده وبتون دنیاده مشهور طاغلردندر. البرز، طوروس دخی آسیانڭ زور طاغلریدر.

۹ ــ ینارطاغلر: آسیانڭ ایڭ مهم ۋولقانلری قامچاتقه یارم آطه‌سیله یاپونیا آطه‌لرنده‌در.

§ ۲۹ ــ آفریقا قطعه‌سی

احوال عمومیه

آفریقا قطعه‌سی زورلقده آوروپانڭ اوچی قدردر. عموم اهالیسی اوچ یوز میلیون قدر تخمین اولنمقده‌در. بونلرنڭ توسلری قارا اولوب زنجی طائفه‌سندندرلر، علوم ومعارف هنر وصنایع دن بتونلای محروملردر. حتی بعضلری الآن حال وحشتده یاشامقده‌درلر. آفریقانڭ کوب یرلری آوروپالولرنڭ تحت تصرفنده ایسه‌ده بعض یرلرنده بر درجه مدنیت کسب قیلوب اوز باشلرینه برر حکومت تشکیل ایتکان قوملرده بار.

آفریقانڭ چیکلری: شمالی طرفی بحر سفید ایله، جنوبی طرفی بحر محیط کبیر ایله، شرق طرفی بحر محیط هندی، غرب طرفی بحر محیط غربی ایله چیکلانمش‌در. آفریقاده اولغان مملکتلردن:

❊ برنچی ❊

(مصر) حکومتیدر. بو حکومت عثمانلی دولتینه تابع بر پرینسلک‌در.

حكمدار اولغان ذاتقه (خديو) ديوب ايته‌لر. مقر حكومت (مصر القاهره) شهريدر. اهاليسى طوقز ميليون قدر اولوب كوبسى (اسلام) مذهبنده‌گى عربلردر، رسمى لسان عربچه‌در.

﴿ ايكنچى ﴾

(طرابلس غرب) ولايتى‌دركه مركز ولايت (طرابلس) شهرى، اهالى بر ميليون قدر اولوب كوبسى (اسلام) مذهبنده‌در. بو مملكت دولت عثمانيه‌نڭ تحت حكمنده‌در .

﴿ اوچنچى ﴾

(تونس) مملكتى، اهاليسى ايكى ميليون عرب ومسلمانلردر مركز اداره (تونس) شهريدر.

﴿ دورتنچى ﴾

(جزاير = آلژير) مملكتى، اهاليسى آلتى ميليون قدر (اسلام) مذهبنده اولان عربلردر مركز اداره (جزاير) شهريدر. اوشبو ايكى مملكت اوّلرى عثمانلى دولتينڭ تحت اداره‌سنده ايدى لكن بو كونلرده فرانسيه نفوذينه توشمشلردر.

﴿ بشنچى ﴾

(فاس سلطانلغيدر)، اهالى آلتى ميليوندن زياده اولوب عرب ومسلمانلردر. مستقل بر سلطان طرفندن اداره ايتوله‌در. دارالسلطنه (مراكش) شهريدر. فاس، طنجه مشهور شهرلرندندر.

﴿ آلتنچى ﴾

(سودان مملكتلرى) برى : سودان شمالى‌دركه بونده اوطوز ميليون چماسى اهالى بولوب بر قدر حكومتلر طرفندن اداره قيلنمقده‌در،

ایکنچی‌سی: سودان جنوبی‌درکه بونڭ دخی برقدر قبیله باردر، حتی انسان یمکده اولان وحشیلرده بونده اولدیغی سویلنمکده‌در.

﴿ یدنجی ﴾

(کینه) مملکتلریدر. بو دخی (کینۀ شمالی)، (کینۀ جنوبی) دیمکله ایکی بولنکدر، بونلرنڭ هر ایکیسی آوروپالولرنڭ مستملکاتلرندن دیورلکدر. زیرا انگلتره‌نڭ، فرانسیه‌نڭ، آلمانیانڭ، پورتکیزنڭ هم بلجیقانڭ بو مملکتلرده ملکلانمش یرلری باردر.

﴿ سکزنجی ﴾

(زنکبار) سلطانلغی، بونده میلیون یارم قدر اهالی اولوب (اسلام) مذهبنڭ اولان برعرب سلطانی طرفندن اداره ایتوله‌در، دارالسلاطنه‌سی (زنکبار) شهریدر.

﴿ طوقزنجی ﴾

(حبشستان ایمپیراطورلغی) مرکز اداره (غواندار) بلده‌سی، اداره‌سی مستقله، دورت میلیون قدر اهالی اولوب خریستیان مذهبنده‌درلر.

﴿ اونچی ﴾

(قاب) مملکتی اینگلیزلرنڭ قیمتلی مستملکاتندن اولوب، قافرستان، اورانژ، ترانسوالناملریله بر نیچه کیسا کلردن عبارتدر.

﴿ اون برنجی ﴾

(سنه غامبیا) مملکتی، اهالیسی اون ایکی میلیون قدر اولوب اکثری مسلماندر. بعض یرلری انگلتره، فرانسه وپورتوغالیالرنڭ اداره‌سنڭدر.

﴿ اون ایکنجی ﴾

دورت میلیون قدر اهالیسی اولان (صحرای کبیر) در.

﴿ اون اوچنچی ﴾

(موزامبیق) مملکتی در. پورتکیزگه تابع، پایتخت موزامبیق شهریدر.

﴿ اون دورتنچی ﴾

مصرغه تابع اولان (جومال) مملکتیدر. بر میلیون قدر اهالی اولوب بارچه‌سی (اسلام) مذهبنده‌درلر.

آفریقانڭ احوال طبیعیه‌سی

﴿ دیگزلر ﴾ آفریقانڭ دیگزلری حدودن بیانده کچدی.

﴿ کورفزلر ﴾ شرقده (عدن)، شمالده (قابس) کورفزلری مشهورلردر

﴿ انهار ﴾ بحر سفیدگه آغا طورغان نیل مبارك، بحر محیط غربی‌گه آغا طورغان نیغر، قونغوی، اورانژ نهرلری مشهورلردر.

﴿ کوللر ﴾ نیل نهری چغا طورغان ویقتوریا نیانزا ایله سودان شمالی‌ده واقع چاد، سودان، جنوبی‌ده واقع تانغانیقا، موزامبیق مملکتندگی نیاسی کوللری مشهورلردر.

﴿ آفریقانڭ مشهور آطه‌لری ﴾ بحر محیط غربی‌ده واقع بولغان آطه‌لردن انگلتره‌گه تابع اولغانلری آسانسیون، سنت آلن‌در. پورتوغالیاغه تابع اولغانلری آصور، مادەر، یاشل بورون آطه‌لری‌در. اسپانیاغه تابع اولغانی قناریه آطه‌سیدر.

دخی بحر محیط هندی‌ده واقع ماداغسقار آطه‌سی فرانسه‌غه، سیشل وماسقارین آطه‌لری انگلتره‌گه تابع‌در.

﴿ تزمه طاغلر ﴾ شمال طرفنده‌غی آطلاس طاغلری هم قونغو، لوپاطه، طاغلری آفریقانڭ مشهور تزمه طاغلرندندر.

﴿ ژولقانلر ﴾ آفریقانك ژولقانلری بر نیچه آطه‌لرنده‌گنه‌دراصل قطعه‌ده هیچ بر ژولقان یوقدر.

آمریقا قطعه‌سی

حدودی: شمال طرفی بحر منجمد شمالی ایله، شرق طرفی بحر محیط غربی ایله، جنوب هم غرب طرفلری بحرمحیط کبیر ایله چولغانمش‌در. آمریقا قطعه‌سی زورلقده ایکنچی درجه‌ده‌در. عموم اهالیسی یوز میلیون قدر اولوب کوبسی آوروپادن آنده هجرت ایتمش کمسه‌لردر. اوّل زمانده آمریقا قطعه‌سینك بارلغی معلوم توگل ایدی (۱۴۹۲) نچی سنه‌ده کریستافور قولومب نامنده بر کمسه طرفندن کشف ایتلمشدر، اوشبونك ایچون‌ده آمریقانی (یا گی دنیا) دیوب تعبیر ایته‌لر. آمریقا قطعه‌سی (شمالی آمریقا)، (اورتا آمریقا)، (جنوبی آمریقا)ناملریله اوچ کیساك صانالادر. شمالی آمریقا ایله جنوبی آمریقانی بر برسینه برلاشدرگان طارغنه (پاناما) برزخیدر.

آمریقاده اولغان مملکت‌لر

شمالی آمریقاده‌گیلر

۱) غرواوتلاند. بحرمنجمد شمالی‌ده واقع بر جزیره‌در، اهالیسی ایللی آلتی میك چماسی‌اولوب دانیه تصرفنده‌درلر. (غوتهاب، اوپرناویق) مشهور بلده‌لرندندر.

۲) یاگی بریتانیا. انگلتره‌گه تابع در، مقر حکومت (اوتتاوا) بلده‌سیدر.

۳) جماهیر متفقه = سویدینیوننای اشتات، اوطوز بش‌دن زیاده واق واق جمهوریتلردن جیولمش بر مملکت‌در، بونده تمام حریت‌در.

هنر وصنایع‌ده ایلك ترقی ایتمش مملکت بودر. سیکسان میلیون قدر اهالی بولوب، (اداره‌لری جمهوریه) در. مقر حکومت (نیویورق) هم (واشینغتون) شهرلریدر.

٤) مکسیقا. بو دخی بر قدر واق واق حکومتلردن مرکب بر مملکت اولوب مقر اداره (مکسیقو) شهریدر. اون میلیوندن زیاده اهالی، مذهبلری (قاتولیك)، لسانلری اسپانیانچه، اداره‌لری جمهوریتدر.

﴿ اورته آمریقاده گیلر ﴾

٥) غواتمالا. ایکی‌میلیون قدر اهالی، مقرحکومت (غواتمالا) شهری.

٦) غوندوراس. اهالی آلتی یوزمیلك مقداری، پایتخت (قومایاغوا) بلده‌سی‌در.

٧) سان سالوادور. اهالی بر میلیون مقداری، مرکز اداره (سان سالوادور) شهریدر.

٨) نیقاراغو. اهالی یارتی‌میلیون قدر، مقر اداره (ماناغوا) بلده‌سی.

٩) قوستاریقه. ایکی‌یوز ایللی‌میلك قدر اهالی، پایتخت (سان‌ژوزه) شهریدر. آمریقا مملکتلرینك جمله‌سینك اداره‌سی جمهوریه‌در. اورتا آمریقاده ایلك تارالغان مذهب (قاتولیك) مذهبی ولسان اسپانیا لسانیدر.

﴿ جنوبی آمریقاده بولغان ممالك ﴾

١٠) قولومبیا جمهوریتی. اوچ میلیون نفوسی، پایتخت (بوغوتا) شهری‌در، (پاناما) معروف بلده‌سندندر.

١١) ونه‌زوئه‌لا. ایکی‌میلیون اهالی، مقر اداره (قاراقاس) بلده‌سی.

١٢) خط‌استوا برمیلیوندن زیاده‌اهالیسی، (کیتو) پایتخت‌شهریدر.

۱۳) غويانه. ژورطون، پاراماريبو، قاين مشهور شهرلرندندر. يارتی ميليون قدر اهاليسی اولوب فرانسه، انگلتره فلمنك دولتلرينه تابع در.

۱۴) برازيليا ايمپيراطورلغی. پايتختی (ريۋدژانيرو) شهری، اهاليسی اون اوچ ميليوندر، رسمی لسان پورتكيزچه، رسمی مذهب (قاتوليك) در.

۱۵) پەراو. اهالی اوچ ميليون، پايتخت (ليما) شهريدر.

۱۶) بوليۋيا. اهالی ايكی ميليون يارم، مقر حكومت (شوكی زاقا) شهريدر.

۱۷) شيلی. اهالی اوچ ميليون قدر، مقر حكومت (سان ياغو) شهری.

۱۸) آرژانتين « اوچ « « « (بوئه نوس آيرس) «

۱۹) پاراغوای « بر « « « (آسانسيون) «

۲۰) اوراغوای « بر « « « (مونته ويدو) «

۲۱) پاتاغونيا مملكتی، بونك همان كما هو تفتيش ايتلگانی يوق.

آمريقانك احوال طبيعيه سی

﴿ديگزلر﴾ حدودنی بيان قيلغانده ذكر ايتلمش ديگزلردن ماعدا بحر منجمد شمالی دن پيدا اولمش (هودسون) ايله بحر محيط غربی دن پيدا اولمش (بهرنك) ديگزينك آمريقا طرفی دخی بحر محيط غربی دن پيدا اولمش (آنتيل) ديگزلری آمريقانك مشهور ايچ ديگزلرندندر.

﴿كورفزلر﴾ شمال طرفنده غی (سن لوران)، غرب ده گی (قاليفورنيا)، وسطده غی (مكسيقه) كورفزلری مشهورلردر.

﴿نهرلر﴾ دنيانك ايك زور نهرلری و كوللری آمريقا قطعه سنده در.

بونلاغى نهرلر غايت آقرونلقله آقدقلرندن پاراخودلر يوروگه بيك جايليدر. مشهورلرى: مكسيقه كورفزينه آغا طورغان آمريقاى شمالى‌ده واقع ميسسيسيپى وشول نهرگه قوشولا طورغان ميسسورى نهرلرى وجنوبى آمريقاده‌گى اورانوق، آمازون نهرلرى آمريقانڭ مشهور نهرلرندن‌در. اورانوق ، آمازون نهرلرى بحر محيط غربى‌گه آقمقده‌درلر.

❋ كوللر ❋ آمريقاى شمالى‌ده سوپيريور ، ميچغان ، ئه‌ريه ، اونتاريو، لعورن نامليرنده بش كول باردر. جنوبى آمريقاده ماراقايبو، تى‌تى‌قاقا كوللرى مشهورلردر.

❋ آطه‌لر ❋ غرواوتلاند، بحر منجمد شمالى‌ده واقع دانيه‌غه تابع آنتيل ديگزنده آطه‌لر بيك كوب‌در، مشهورلرى: كوبه مستقل بر اداره‌در. ژماييقا انگليزگه تابع، مارتينيقو فرانسه‌گه تابع، هايتى اوز باشينه اداره ايتوله‌در، وبونلرنڭ مجموعسينه بردن (آنتيل آطه‌لرى) ديوب‌ايته‌لر. دخى جنوب‌ده (ارض النار) اوت يرلرى آطه‌سى باردر.

❋ نزمه طاغلر ❋ آمريقاى شمالى‌ده (روشو)، آمريقاى جنوبى‌ده (عاند)، آمريقاى وسطى‌ده (قورديليارا) طاغلرى‌در. بوطاغلر هم‌اوچيسى بر برسينه طوتاشمش اولدقندن بارسينه بر اسم بيرمكده جائز لكن آمريقاليلر هر يرنڭ اوزينه كوره بر اسم بيرمشلردر. مذكورطاغلر بر طوتاشندن شمالدن جنوبكه اون‌دورت ميڭ چاقرم قدر صوزلمشدر.

بو (قورديليه‌را) سلسلهٔ طويله‌سنده برقدر ژولقانلرده باردر.

آفستراليا قطعه‌سى

دنيانڭ بشنچى قطعه‌سى آزيانڭ جنوب طرفنده بحر محيط كبيرده

بر قدر آطه‌لردن جیولمش آفسترالیادر. بوگا (اوقیانوسیا) دیوب‌ده‌ایته‌لر. بتون اهالیسی قرق میلیون قدر اولوب بر قدرسی اسلام مذهبنده‌در. وبعضیلری‌ده همان وحشی وحیوان درجه‌سنده یاشامقده‌درلر.

آۋستراليا قطعه‌سی اوچ قسمگه آیرلمشدر آنلر: غرب شمالی‌ده (مالیزیا)، غرب جنوبی‌ده (ملانیزیا)، شرق‌ده (پولینیزیا) در. بتون آفستراليا آطه‌لری آوروپالیلرنڭ تحت تصرفنده اولوب اکثری انگلتره اداره‌سنده‌در.

مالیزیا قسمندن بولغان آطه‌لر

فیلیپپین، لوصون، مولوك، صوند، سوماترا، یاوا، سلب آطه‌لریدر. یاوا، سلب آطه‌لری فلمنك دولتینه تابع‌در. وبعض آطه‌لرده ینه‌واق‌واق یرلی حکومتلر بار ایسه‌ده آنلرده آوروپا دولتلرینڭ تحت‌حمایه‌لرنده‌درلر.

❁ ملانیزیا قسمندن صانالغان آطه‌لر ❁

نفس آۋستراليا آطه‌سی، طاسمانیا، یگی‌زلاند، کینهٔ جدید آطه‌لری جمله‌سی انگلتره‌گه تابع‌در. یالگز کینهٔ جدیده فلمنك‌ایله گیرمانیانڭ بر قدر ملکلری واردر.

❁ پولینیزیا آطه‌لری ❁

آۋسترالیانڭ شرق طرفنده بحر محیط کبیرده‌اولان بیك کوب آطه‌لرکه جمله‌سی آوروپالولرنڭ تحت تصرفنده‌در. باری (ساندوۋیچ) آطه‌لری مستقل اولدقی کبی (اونیون، فنیکس) آطه‌لری آمریقا تصرفنده‌در.

صوڭ

اخطار

بو جغرافيا غایت مجمل یازیلمشدر. معلم افندیلر اوقتدقده البته بونده یازیلغان قدر ایله‌گنه اکتفا ایتمیوب اللرنده اولان جغرافیالردن قاراب شاکردلرنك قابیلیتینه کوره ایضاح وتفصیل ایته‌رلر.

جغرافیا معلملرینك اللرنده کوب تورلی جغرافیا کتابلری اولمق لازمدر، لکن آنلردن درست ومعتبر اولغانلرین قارارغه تیوش.

اوقوتلدقده دخی خریطه‌لر ایله اوقوتمق مملکت، شهر هم غیر محللری آندن قاراب طابمق ومبتدیلرنی دخی شوگا توشندرمك برنچی شرطلردن ایدکی جمله‌گه معلومدر.